

עוד על סמכות החנינה והשימוש בה¹

ההיסטוריה החקיקתית של סמכות החנינה

המקור לסמכות החנינה במשפט הישראלי הוא סמכות החנינה של מלך אנגליה. סמכות החנינה הנתונה למלך האנגלי מקורה בכוחו של המלך, הלא הוא "מקור הצדק", לקבוע משפט, להשית אחריות בפלילים ולהטיל עונשים.² סמכות זו התגבשה בתקופת המלכים האנגלוסקסים במאה השביעית אחרי הספירה.³ התוצאה של חנינה על ידי המלך הבריטי הייתה הסרתו של כל פסול שדבק במי שביצע עבירה.⁴

בתקופת המנדט הוענקה סמכות החנינה מכוח סימן 16 לדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל לנציב העליון.⁵ עם הקמתה של מדינת ישראל עברה סמכות החנינה של הנציב העליון לממשלה הזמנית על פי סעיף 14 לפקודת סדרי שלטון ומשפט,⁶ ובשנת 1949 הועברה לידי נשיא מדינת ישראל על פי סעיף 6 לחוק המעבר.⁷ בשנת 1964 עוגנו סמכויות הנשיא בחוק-יסוד: נשיא המדינה, וביניהן "הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על ידי הפחתתם או המרתם".⁸

מאז כינונו של חוק-יסוד: נשיא המדינה עוגנו בחקיקה ראשית היבטים שונים של סמכות החנינה. בשנת 1981 עוגנה סמכותו של הנשיא לקצר או לבטל את תקופת ההתיישנות ואת תקופת המחיקה של רישום פלילי מכוח חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים.⁹ בשנת 2001 הוסדרה סמכותו של הנשיא לקצוב את עונשם של אסירי עולם מכוח חוק שחרור על-תנאי ממאסר ובהסתמך על המלצות ועדת השחרורים המיוחדת.¹⁰ בשנת 2017 הוענקה לנשיא הסמכות לקצר

¹ הטקסט נכתב על-ידי ענבר נאסי

² עופר גוט **עיוות דין בהליך הפלילי** 274 (2008) וההפניות שם; לסלי סבה "סמכות החנינה האישית - פררוגטיבה של נשיא המדינה" **משפטים** 227, 228-229 (תשל"ז-תשל"ח) (להלן: סבה "סמכות החנינה האישית").

³ בג"ץ 428/86 **ברזילי נ' ממשלת ישראל**, פ"ד מ(3) 505, 596-598 (1986). יצוין כי עד שנת 1908 לא היה קיים באנגליה בית משפט לערעורים פליליים, וכן לא הייתה קיימת אפשרות חוקית לערוך "משפט חוזר". מוסד החנינה השלים חוסר זה.

⁴ בג"ץ 177/50 **ראובן נ' יו"ר וחברי המועצה המשפטית**, פ"ד ה 737, 747-751 (1951) (להלן: עניין **ראובן**); ד"נ 13/60 **היועץ המשפטי לממשלה נ' מתאנה**, פ"ד טז 430, 439 ו-445-446 (1962) (להלן: עניין **מתאנה**); ש"ז פלר "בחינות משפטיות של החנינה" **הפרקליט** כה 106, 108-109 (תשכ"ט).

⁵ סימן 16 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1922-1947, שזו לשונו: "עשה אדם דבר פשע או דבר עברה בפלשתינה (א"י) או עשה אדם דבר-פשע או דבר-עברה שאפשר לשפוט אותו עליהם בפלשתינה (א"י), יכול הנציב העליון, אם יראה סבה לכך, ליתן חנינה לכל מי שהשתתף במעשה הפשע או העברה אשר ימסור ידיעות ועדויות העשויות להביא לידי חיוב העברין העיקרי בדין או לידי חיוב העבריינים העיקריים, אם יש יותר מאחד; וכמו כן יכול הוא ליתן חנינה מוחלטת או כפופה לתנאים חוקיים לכל עברייני שנתחייב בדין על פשע או על עברה בפני בית משפט או שופט שלום בפלשתינה (א"י), או להמתיק את העונש שהוטל על עברייני כזה או לדחות את הוצאת פסק הדין לפועל למשך אותה תקופה שימצא הנציב העליון לנכון, ויכול הוא, בראותו סבה לכך, למחול על הקנסות, הענשים וההחרמות שנתחייבו בהם או שעלולים להתחייב בהם בתוקף פסק דין של כל בית משפט או שופט שלום בפלשתינה (א"י)". להרחבה, ראו: **לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה**, בעמ' 35.

⁶ סעיף 14 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948 (להלן: "פקודת סדרי שלטון ומשפט"). יצוין כי הנציב העליון בארץ ישראל היה ראשי לחון עבריינים שנדונו לעונש מיתה רק לאחר שהתייעץ עם השופט שישב בראש ההרכב והרשיע את אותו אדם. להרחבה, ראו: עניין **מתאנה**, בעמ' 439; ח' צדוק, פלר חיים כהן, קלוד קליין, לסלי סבה "רב שיח בנושא החנינה" **משפטים** טו 16 (תשמ"ה-תשמ"ו).

⁷ סעיף 6 לחוק המעבר, התש"ט-1949 (להלן: "חוק המעבר") קובע כי: "נשיא המדינה יחתום על אמנות עם מדינות זרות שאושרו על ידי הכנסת, ימנה על פי המלצת השר המוסמך את הנציגים הדיפלומטיים של המדינה, יקבל נציגים דיפלומטיים של מדינות זרות אשר שוגרו לישראל, ויקיים מינויי קונסולים של מדינות זרות; וכן נתונה לו הסמכות לחון עבריינים ולהפחית עונשים". בהקשר זה חשוב לציין שלושה דברים: (1) בהתאם להוראות סעיף 11 לפקודת סדרי שלטון ומשפט וסעיף 2(א) לפקודת סדרי השלטון והמשפט (הוראות נוספות), התש"ח-1948, ולפי הוראות סעיף 29 לחוק-יסוד: הממשלה, בוטלה סמכות החנינה שהוענקה לממשלה הזמנית עם העברתה לידי הנשיא. להרחבה, ראו עניין **ראובן**, בעמ' 750; (2) סעיף 6 לחוק המעבר בוטל בשנת 1964 עם כניסתו לתוקף של חוק-יסוד: נשיא המדינה; (3) סמכות החנינה לפי חוק המעבר הייתה כפופה לחתימת קיום של ראש הממשלה או של שר אחר לפי סעיף 7 לחוק המעבר. להרחבה, ראו: **לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה**, בעמ' 33; סבה "סמכות החנינה האישית", בעמ' 233.

⁸ סעיף 11(ב) לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

⁹ סעיף 18 לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981.

¹⁰ סעיף 29 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001.

את תקופת ביטול הרישיון ואת תקופת התליית הרישיון של בעל מקצוע מוסדר מכוח חוק הקלה באמצעי משמעת המוטלים על בעלי מקצועות מוסדרים.¹¹

מאפייני סמכות החנינה

סמכות החנינה הוענקה לנשיא בסעיף 11(ב) לחוק יסוד נשיא המדינה: "לנשיא המדינה נתונה הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על ידי הפחתתם או המרתם".¹² סמכות זו מופעלת באופן אינדיבידואלי ובשים לב לנסיבותיו האישיות של המבקש, למעשה שביצע ולנתונים קונקרטיים נוספים.¹³

תפקידיה של סמכות החנינה הם רבים. אחד התפקידים המרכזיים הוא להיות מעין "שסתום ביטחון" למערכת המשפט, ולסייע לעשיית צדק במקום שבו נוקשותה של מערכת המשפט אינה מאפשרת לעשות כן.¹⁴ תפקיד נוסף של מוסד החנינה הוא תיקון טעויות של מערכת המשפט,¹⁵ אם כי הפעלת סמכות החנינה בנסיבות אלה בישראל נעשית במקרים נדירים ביותר, בין היתר, בשל האפשרות להגיש בקשה למשפט חוזר.¹⁶ סמכות החנינה מופעלת גם במצבים שבהם חל שינוי נסיבות משמעותי לאחר מתן גזר הדין, ובית המשפט אינו יכול להתחשב בכך, שכן לאחר מתן גזר הדין בית המשפט סיים את מלאכתו. במקרים אלה מוסד החנינה נכנס לתמונה. נוסף על כך, סמכות החנינה מופעלת גם בשם אינטרס ציבורי, כמו למשל הענקת החנינה למעורבים בפרשת קו 300 או חנינה לאסירים במסגרת הסכמים או מחוות מדיניות.¹⁷ בהקשר זה חשוב להדגיש כי סמכות החנינה לא נועדה לשמש כערכאת ערעור נוספת על החלטותיו של בית המשפט.¹⁸

מתחם שיקול הדעת של נשיא המדינה בהפעילו את הסמכות הוא רחב.¹⁹ הוא רשאי לשקול שיקולים של חסד, רחמים, סליחה וכפרה,²⁰ שיקולים של צדק וכן שיקולים ציבוריים, מדיניים וחברתיים. גם הסתכלותו של הנשיא בהפעילו את סמכות החנינה היא רחבה יותר. כך למשל,

¹¹ סעיף 2 לחוק הקלה באמצעי משמעת המוטלים על בעלי מקצועות מוסדרים, התשע"ז-2017.

¹² סעיף 11(ב) לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

¹³ ד"ר 13/60 היועץ המשפטי לממשלה נ' מתאנה, פ"ד טז 455, 430 (1962) (להלן: עניין מתאנה). ראו גם: בג"ץ 428/86 ברזילי נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ(3) 505, 531 (1986); בג"ץ 409/87 קיש נ' משרד המשפטים – מחלקת החנינות (9.9.1987); בג"ץ 9631/07 כץ נ' נשיא המדינה, פסקה 18 (14.4.2008); בג"ץ 1213/10 ניר נ' יו"ר הכנסת, פסקה 8 לפסק דינו של השופט (בתוארו אז) גיורא (23.2.2012) (להלן: עניין ניר); בג"ץ 4/17 סיבוני נ' שרת המשפטים, פסקה 8 (29.5.2017). יודגש כי הסמכות להעניק חנינה כללית נמצאת בסמכותה של הכנסת (עניין מתאנה, בעמ' 455; משה לנדוי פירוש לחוק-יסוד – חוק-יסוד: נשיא המדינה 34 (תשנ"ד) (להלן: לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה)). בישראל נחקקו מספר חוקים שעניינם הוא חנינה כללית (אמנסטיה): פקודת חנינה כללית, התש"ט-1949 לכבוד הכינון של משטר קבע דמוקרטי במדינה, וחוק החנינה, התשכ"ז-1967 לרגל הניצחון במלחמת ששת הימים (להרחבה, ראו: שם, בעמ' 34-35). נוסף על כך, המחוקק קבע הסדרי חנינה נוספים, שנמצאים בטווח שבין חנינה כללית לבין חנינה אינדיבידואלית, שעניינם הוא חנינה קבוצתית, משמע, הסדר החנינה חל על קבוצת פרטים סגורה המזוהה על בסיס מאפיין אחד המנותק מהעבירה עצמה, וזאת, בשונה מחנינה אינדיבידואלית, וכן מחנינה כללית החלה על כל נאשם שהורשע בעבירה מסוימת. כך למשל, חוק הפסקת הליכים ומחיקת רישומים בעניין תוכנית ההתנתקות, התש"ע-2010. להרחבה, ראו: עניין ניר, בפסקה 3 לפסק דינו של השופט (בתוארו אז) גיורא.

¹⁴ לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 39.

¹⁵ שם, בעמ' 38.

¹⁶ סעיף 31 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.

¹⁷ בג"ץ 6230/95 טיבי נ' ממשלת ישראל, פסקה 2 (18.10.1995); בג"ץ 7523/11 אלמגור ארגון נפגעי טרור נ' ראש הממשלה, לשחרר אסירים מטעמים של ניהול יחסי החוץ של המדינה וביטחונה הוגבלה על פי סעיף 8 לחוק הממשלה, התשס"א-2001.

¹⁸ עניין ברזילי, בעמ' 553-554.

¹⁹ עניין כץ, בפסקה 15; עניין זוהר, בעמ' 449; לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 41.

²⁰ עניין מתאנה, בעמ' 445; בג"ץ 706/94 רונן נ' שר החינוך והתרבות, פ"ד נג(5) 389, 414 (1999) (להלן: עניין רונן); דגניץ 219/09 שר המשפטים נ' זוהר, פ"ד סד(2) 421, 439 ו-449 (2010) (להלן: עניין זוהר); עניין כץ, בפסקה 15.

סמכות החנינה מאפשרת לנשיא להביא בחשבון שיקולים שנוגעים לא רק לנאשם עצמו, אלא גם לסביבתו, משפחתו וילדיו.²¹

הנשיא מפעיל את סמכות החנינה רק לאחר קבלת חוות דעת ממחלקת החנינות במשרד המשפטים, והחלטתו כפופה לחתימת קיום של ראש הממשלה או שר המשפטים.²² ראש הממשלה ושר המשפטים רשאים לסרב לחתום חתימת קיום על החלטות חנינה של הנשיא רק במקרים חריגים ויוצאי דופן שבהם עולה חשש כי החלטת הנשיא לוקה בחוסר סבירות קיצוני או מונעת משיקולים זרים.²³

חנינה מאת נשיא המדינה יכולה להיות מלאה, חלקית או מותנית,²⁴ וכן כוללת את האפשרות להמיר את העונש בעונש קל יותר או להעניק חנינה על תנאי.²⁵ כמו כן נשיא המדינה רשאי להעניק חנינה לאדם בטרם הורשע ואף בטרם העמדתו לדין,²⁶ אם כי, על פי המדיניות הנוהגת בבית הנשיא, בקשת חנינה תידון רק לאחר סיום ההליכים המשפטיים. דינה של הרשעה שנשיא המדינה נתן עליה חנינה כדין הרשעה שנמחקה.²⁷

החלטותיו של נשיא המדינה לחון עבריינים נתונה לביקורת שיפוטית של בית המשפט. אמנם נשיא המדינה זוכה לחסינות במילוי תפקידו,²⁸ אך חסינות זו חלה על הנשיא ולא על מעשיו של הנשיא. בנסיבות אלה, הביקורת השיפוטית על החלטות הנשיא תהיה מצומצמת יותר מאשר הביקורת המופעלת על פעולותיהן של רשויות ממשל ומינהל אחרות.²⁹ כך למשל, נקבע כי בית המשפט רשאי לבטל החלטת חנינה או הקלה בעונש שהתקבלה בחוסר סמכות או חנינה שהושגה במרמה.³⁰

חנינה אינדיווידואלית, חנינה כללית ומה שביניהן

סמכות הנשיא לחון עבריינים היא סמכות אינדיווידואלית, ואין בסמכותו להעניק חנינה כללית (שמכונה גם "אמנטיה"). סמכות זו נתונה לכנסת.

בישראל נחקקו מספר חוקים שעניינם הוא חנינה כללית, ובכלל זה פקודת חנינה כללית, שנחקקה בשנת 1949 לכבוד הכינון של משטר קבע דמוקרטי במדינה.³¹ לפי הפקודה, כל אדם שנמצא

²¹ באשר לחובת ההנמקה של סמכות החנינה, נראה כי המצב המשפטי לא ברור בסוגיה זו: מצד אחד, לפי הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, חוק ההנמקות חל גם על נשיא המדינה, ועל כן עליו לנמק את סירובו להעניק חנינה (להרחבה, ראו: סעיף 2 לחוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958; פסקה א' להנחיות היועץ המשפטי לממשלה מס' 3.1004; לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 43). מצד שני, בפסיקה נקבע כי אין צורך לנמק החלטות שניתנו במסגרת הפעלת סמכות החנינה (להרחבה, ראו: עניין ברזילי, בעמ' 588; עניין זוהר, בעמ' 439; יצחק זמיר הסמכות המינהלית כרך ב 1274 (2011) (להלן: זמיר הסמכות המינהלית); יואב דותן "חובת ההנמקה של רשויות מינהל וגופים נבחרים" מחקרי משפט יט 5 (התשס"ב)). בספרות המשפטית ציין פרופסור זמיר את הנחיית היועץ המשפטי לממשלה האמורה, וקבע כי יש ספק בדבר תחולת חוק ההנמקות על נשיא המדינה שכן "הנשיא אינו חלק מן המינהל הציבורי" והוא אינו בגדר "רשות" כמשמעותה בחוק ההנמקות (להרחבה, ראו: זמיר הסמכות המינהלית, בעמ' 1274). כך או כך, מחלקת החנינות בבית הנשיא מנמקת כל החלטה של הנשיא לדחות בקשה לחנינה.
²² סעיף 12 לחוק-יסוד: נשיא המדינה: "חתימתו של נשיא המדינה על מסמך רשמי טעונה חתימת קיום של ראש הממשלה או של שר אחר שהחליטה עליו הממשלה, זולת מסמך הקשור בכינון הממשלה או בפיקוד הכנסת". ראו גם: בג"ץ 932/97 קליין נ' ממשלת ישראל (10.2.1997); לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 49-50.

²³ עניין זוהר.

²⁴ עניין מתאנה.

²⁵ עניין מתאנה; לנדוי חוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 35-37. נראה כי אין בסמכות הנשיא לדחות את ביצועו של עונש שהוטל. להרחבה, ראו: עניין מתאנה, בעמ' 458 ו-470.

²⁶ עניין ברזילי.

²⁷ סעיף 16(ג) לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981 (להלן: חוק המרשם הפלילי).

²⁸ סעיף 13(א) לחוק-יסוד: נשיא המדינה.

²⁹ עניין רונן, בעמ' 412-415.

³⁰ שם, בעמ' 412-421.

³¹ פקודת חנינה כללית, התשי"ט-1949 (להלן: "פקודת חנינה כללית"); משה לנדוי פירוש לחוק-היסוד – חוק-יסוד: נשיא המדינה 34-35 (תשנ"ד) (להלן: "לנדוי פירוש לחוק-יסוד: נשיא המדינה").

במאסר או במעצר ביום 10.2.1949, ישוחרר, אלא אם נידון או נאשם ברצח או בעבירה אחרת שהעונש המרבי שהחוק קובע לה הוא עונש מוות או מאסר עולם.³² כמו כן הפקודה קובעת כי אדם שעבר עבירה לפני ה-10.2.1949 לא ייאסר, לא ייעצר, לא יובא לדין ולא ייענש בגינה, אלא באשמת רצח או עבירה אחרת שהעונש המרבי שהחוק קובע לה הוא עונש מוות או מאסר עולם.³³

חוק נוסף שעניינו הוא חנינה כללית הוא חוק החנינה, שנחקק בשנת 1967 לרגל הניצחון במלחמת ששת הימים.³⁴ לפי חוק זה, אדם שעבר עבירה פלילית לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, וביום 14.7.1967 היה נתון במאסר שהוטל עליו בשל אותה עבירה, ישוחרר מבית הסוהר בכפוף לחריגים הקבועים בחוק.³⁵

המחוקק הישראלי העניק חנינה כללית גם מכוח חוק מחיקת הרשעות, שנחקק בשנת 1982 כמחווה לציון חמש עשרה שנים לשחרור ירושלים.³⁶ על פי החוק, הרשעותיו של מי שסיים לרצות את עונשו עד יום 7.6.1967 (יום שחרור ירושלים) תימחקנה, בתנאי שלא הורשע בעבירה נוספת מאז שסיים לרצות את עונשו ועד ליום 21.5.1982.³⁷ כמו כן החוק מורה על מחיקת הרשעותיהם של קטינים שהורשעו בעבירה כלשהי בטרם מלאו להם 14 שנים או שהורשעו בעוון בטרם מלאו להם 16 שנים, בתנאי שחלפו 10 השנים מאז שהורשעו ועד כניסת החוק לתוקף, ובמהלך תקופה זו לא הורשעו בעבירות נוספות.³⁸

נוסף על כך, המחוקק קבע הסדר חנינה נוסף, שנמצא בתוך שבין חנינה כללית לבין חנינה אינדיווידואלית, והוא חוק הפסקת הליכים ומחיקת רישומים בעניין תוכנית ההתנתקות.³⁹ עניינו של הסדר זה הוא חנינה קבוצתית, משמע, הסדר חנינה החל על קבוצת פרטים סגורה המזוהה על בסיס מאפיין אחד המנותק מהעבירה עצמה, וזאת בשונה מחנינה כללית החלה על כל נאשם שהורשע בעבירה מסוימת.⁴⁰

סמכויות מקבילות לסמכות הנשיא

סמכויות החנינה שעומדות לרשות הנשיא אינן סמכויות ההקלה היחידות בשיטת המשפט הישראלית.

כך למשל, סמכות הקלה משמעותית נתונה לנציב בתי הסוהר, ועדת שחרורים וועדת שחרורים מיוחדת על פי חוק שחרור על-תנאי ממאסר.⁴¹ הנציב והוועדות האמורות רשאים להורות על שחרור על-תנאי של אסיר מנשיאת יתרת תקופת המאסר בהתאם להוראות החוק השונות. בבואם לעשות כן יביאו בחשבון, בין היתר, את חומרת העבירה שבשלה נושא האסיר עונש מאסר, את

³² סעיף 1 לפקודת חנינה כללית.

³³ סעיף 2 לפקודת חנינה כללית.

³⁴ חוק החנינה, התשכ"ז-1967 (להלן: "חוק החנינה"); לנדוי פירוש לחוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 34-35.

³⁵ סעיף 1 לחוק החנינה. יצוין כי גם אדם שעבר עבירה פלילית כאמור והוטל עליו עונש מאסר, אך ביום 14.7.1957 טרם התחיל לשאתו, לא יישא את העונש האמור.

³⁶ חוק מחיקת הרשעות, התשמ"ב-1982 (להלן: "חוק מחיקת הרשעות"); פרוטוקול ישיבה מס' 83 של הכנסת ה-10 (11.5.1982); לנדוי פירוש לחוק-יסוד: נשיא המדינה, בעמ' 35.

³⁷ סעיף 2 לחוק מחיקת הרשעות.

³⁸ סעיף 3 לחוק מחיקת הרשעות.

³⁹ חוק הפסקת הליכים ומחיקת רישומים בעניין תוכנית ההתנתקות, התש"ע-2010.

⁴⁰ בג"ץ 1213/10 ניר נ' יו"ר הכנסת, פסקה 3 לפסק דינו של השופט (בתוארו אז) גיוראן (23.2.2012).

⁴¹ חוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001 (להלן: "חוק שחרור על-תנאי ממאסר").

הרשעותיו הקודמות, את התנהגותו בבית הסוהר ואת חוות הדעת שניתנו בעניינו מטעם הגורמים הרלוונטיים.⁴²

סמכות הקלה נוספת נתונה לרמטכ"ל מכוח תקנות ההגנה (שעת-חירום) ומכוח חוק השיפוט הצבאי.⁴³ כך למשל, הרמטכ"ל רשאי להקל בעונש שהוטל במסגרת גזר דין של **בית הדין הצבאי לערעורים ושל בית דין צבאי מיוחד**,⁴⁴ וכן רשאי להחליף עונש מאסר שניתן כאמור בעונש על תנאי.⁴⁵ כמו כן הרמטכ"ל רשאי לבטל עונש שהוטל **בדין משמעתי**, להקל בו על ידי הפחתתו או להחליפו בעונש קל יותר.⁴⁶ נוסף על כך הרמטכ"ל רשאי בשעת קיום גזר דינו של **בית משפט צבאי**, לזכות את הנאשם, להמתיק את גזר הדין או להמיר אותו.⁴⁷

אף למפקד כוחות צה"ל באיו"ש ישנה סמכות להעניק חנינה, להקל בעונש ואף להמיר עונש שהוטל על ידי **בית משפט צבאי באיו"ש**.⁴⁸ כמו כן מפקד כוחות צה"ל באיו"ש רשאי לקצוב עונשי מאסר עולם של אסירים שנשפטו בפני **בית משפט צבאי באיו"ש**.⁴⁹

---

⁴² להרחבה, ראו פרק ב' לחוק שחרור על-תנאי ממאסר. יצוין כי הסמכות לשחרר אסיר לפני סיום תקופת המאסר הייתה נתונה בעבר לשר המשטרה מכוח סעיף 49 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, אך סמכות זו בוטלה עם כניסתו של חוק שחרור על-תנאי ממאסר לתוקף.

⁴³ תקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945 (להלן: "תקנות ההגנה (שעת-חירום)"), וסעיפים 167, 442 ו-510 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: "חוק השיפוט הצבאי").

⁴⁴ למעט גזר דין המטיל עונש מוות, שאז הסמכות נתונה לשר הביטחון. להרחבה, ראו: סעיף 442(ב)(1) לחוק השיפוט הצבאי.

⁴⁵ סעיף 442 לחוק השיפוט הצבאי. יצוין כי ועדה לעיון בעונש, שהוקמה מכוח סעיף 509 לחוק השיפוט הצבאי, גם רשאית להמתיק עונש מאסר שהוטל על ידי בית דין צבאי, אם כי בצורה מוגבלת יותר ובכפוף להוראות החוק. להרחבה, ראו סעיפים 510-512 לחוק השיפוט הצבאי.

⁴⁶ סעיף 167 לחוק השיפוט הצבאי.

⁴⁷ תקנה 48 לתקנות ההגנה (שעת-חירום).

⁴⁸ סעיף 184 לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), התש"ל-1970.

⁴⁹ שם; בג"ץ 2025/17 חאלד נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פסקה 23 (4.9.2018).